

Sankt Olof

Distrikt Sankt Olof



Sankt Olofs kyrka. Foto: Jorchr / GFDL

HISTORIA

I Österlens skogrikaste område ligger Sankt Olof inbäddat. Den gotiska kyrkan står med många praktfulla sirade altare, altartavlor och en yxa som sägs hela om en sjuk stryker sig nio gånger mot den. Söder om kyrkan ligger S:t Olofs källa där folk än idag offrar mynt för sin hälsa.

Allmänt känt är att socknen som bär den Helige Olofs namn utmärker sig i trakten genom sin höga ålder och sina rika traditioner.



Handelsgatan i Sankt Olof, 1924. Foto: Österlens museum

Byn hette ursprungligen Lunkende men när vallfartskyrkan ökade i betydelse och benämndes Sankt Olofs kyrka vid Lunkende förlorades det ursprungliga bynamnet och kvar blev Sankt Olof.

Buhrmans karta från 1680-talet visar tre landsvägar på platsen, med i huvudsak nord-sydlig sträckning. Genom Sankt Olofs by gick en landsväg från Borrby, Hammenhög och Smedstorp i söder som sträckte sig vidare till Ravlunda och Maglehem i norr. En annan landsväg gick

närmare kusten från Östra Tommarp i söder, via Östra Vemmerlöv och Rörum, till Ravlunda i norr. Väster om Sankt Olof sträckte sig en närmast parallell landsväg från Tryde och Tranås i söder till Eljaröd och Brösarp i norr. Kartan visar inga landsvägar eller småvägar i öst-västlig riktning som sammanbinder landsvägarna. Pilgrimsvägarna som fanns redan på 1600-talet används än idag. Våldigt lite har förändrats i vägnätet så de asfalterade vägar vi kör våra bilar på har i många fall trampats av de vandrande pilgrimernas fötter när de har varit på väg till den stora vallfartsorten. Vid Sankt Olofs by är det relativt många delsträckor av vägen från Ravlunda i norr till Tunbyholm i söder som bedöms ha haft samma sträckning på 1680-talet som idag.

Sankt Olof beboddes 1805 af blott 642 personer och 1862 af 1362. I de gamla nedteckningarna kan man läsa att marken är till större delen *bergaktig, jordmånen består af stengrus och mylla, skog växer tillräckligt för egna behofvet. Sockenvägen mellan Stiby och S:t Olofs kyrkor är ½ mil.*

Järnvägen kom till byn 1901 och drivs sedan 1971 som Sveriges vackraste museijärnväg.



Foto: Kicki Näslund

PLATSER

Attusa, Atthusze 1449, förleden är mansnamnet Atte och den senare leden är ”ortnamnspluralis” av hus.

Bösahus, Bössühuuset 1688, av mansnamnet Böse.

De dödas lott, Dödas Lot 1777, enligt tradition på orten ska området vid ett arvskifte ha varit bestämt för en person som dog från sin nyblivna egendom. De andra arvtagarna ska ha varit Axel och Sven efter vilken skogen Svannahultet kan ha fått sitt namn. Den ”döde” kan ha varit Stig Olufsen Krognos (fadern Oluf Stigsen död 1507) som lämnade Danmark och for till Tyskland utan att låta höra av sig och inkomsterna av hans herrelösa föräldraarv delades mellan medarvingarna. Lott som tillhör en död behandlas ingående i Skånelagen. Enligt en annan tradition ska namnet getts efter en pestkyrkogård som aldrig togs i bruk.



Ekeröd, Eggeröd, 1610, finns mer än ett dussin i Skåne och har betydelse, röjning i ekdungen.

Getingsmosse, Getingsmosa 1695, naturnamn, i anslutning intill Getabacken.

Hammenshus, Hommanshus 1663, antingen av mansnamnet Hamund eller från hovman, dagsverkare på en hovgård.

Holmarna/Holma, Holmen 1663, upphöjning i eller vid sank terräng. Byn ligger nära den stora Getingsmosse och även i övrigt är jordmånen i trakten fuktig.

Jerusalem förekommer på flera håll i Skåne. Syftar på förfallen bebyggelse.

Korreboda, Korrebow 1610, korra, kurra, dyig vattenpuss, pöl i närheten av gödselhög.

Lerbergstorp, Lerbaecsthorp 1313, ursprungligen Lerbäck som säkerligen är ett äldre namn på Skälbacken som flyter ungefär längs sydvästkanten av området.

Ljunglyckorna, Ljunnlycker 1514, ljung eller ljungmark och mindre, inhägnat markområde.

Lunkende, Lwnckinde 1354, har tolkats som lund, klump, vilket i ortnamn ofta är en höjd/kulle. Alternativt av lunka, springa långsamt, använt som bäcknamn. Lunkende är troligen ett ursprungligt namn på ett intilliggande vattendrag, antingen Skälbacken eller Raskarums å, bildat av lunka 'gå långsamt' med syftning på vattnets lopp. Lunkende och Sjunkarna kan ha en relation till varandra, kullarna och sänkorna. I en avskrift från 1423 talas om Sancti Olai Kyrckia i Lundkene, vilket var det äldsta namnet. Namnet kan åsyfta vattnet i källådern invid Sankt Olofs gård där människor offrat, troligen långt innan kyrkan byggdes på 1200-talet. Efterleden är omstritt men kan troligen härledas antingen av lund, helig lund och kind, kunglig, således kungalunden eller av lund och kinda, vilket betyder antända. Möjligen förstördes på denna plats en helig lund genom att brännas ner när kristendomen kom hit. Vid vilken tid socknens namn ändrades är svårt att säga. Vid mitten av 1600-talet finns namnet Sankt Olof på åtskilliga ställen och från den tiden finner man knappast det gamla Lunckende längre.

Maryd, Maderöd skow 1395-1427, kärräng och ry som är hed eller utmark.

Måsalykke, Mosselycke 1470, mosse och lycka, mindre, inhägnat markområde. Byn hade tre bondgårdar av vilka 1/3 lyder under Sankt Olofs gård, idag avfallscentral.

Nöteboda, Naetabotha, 1313, troligen nät (fångstnät), förvanskning från nät till nöt, eftersom orten inte ligger vid vatten har man förmodat att det skulle vara fråga om fångstnät för vargar. Skånelagen saknar i motsats till de svenska landskapslagarna bestämmelser om skyldighet att hålla vargnät. Namnet borde ha betytt bodarna där man förvarar vargnät.



Raskerum 1472, efter mansnamnet Raske, binamn med betydelsen den raske eller kortnamn av Raskulf. Förleden kan också antingen vara ett smeknamn, den raske eller en förkortning av det gamla namnet Raskulf.

Rönnebröd, 1639, rönn och bröt, bruten mark, röjning.

Sankt Olof, *Lunkende* 1398, *Sanctx Oluffss kirke Jnnen Lwnckende* 1435, avsåg ursprungligen kyrkan, helgad åt den norske helgonkungen Olav Haraldsson. En berömd medeltida träskulptur av helgonet finns i kyrkan, och en undergörande källa som bär hans namn finns i närheten.

Sjunkalotten/Sjunkarna, en skogspark, vått ställe.

Tåghusa, Tokohusa 1313, Toka av mansnamnet Toke.

Vilebrolotten, en skogspark.

LÄS MER

Akademisk avhandling om Sankt Olofs socken i Skåne belägen, 1787-1831, Samuel Follin
Kristianstads län 1762, Wallin, C, 1981
Scole oc fattighus i S:t Olof 1810-1865, Helm, T, 1975
Utvandring. En jämförelse mellan två socknar i sydöstra Skåne, Alebo, A, 1982
Vallfärder till S:t Olof, Nils-Arvid Bringéus, Fören. för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne, 1997